

Športová komunikácia v prieniku sociolingvistických perspektív

Daniela Slančová

Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

Kľúčové slová: trénerský komunikačný register, varieta, registrová lexikálna motivácia, teritoriálna lexikálna motivácia

Key words: coach communication register, variety, register lexical motivation, territorial lexical motivation

1 Úvod

Štúdia patrí do oblasti športovej lingvistiky a je súčasťou širšieho výskumu komunikácie v športovej komunikačnej sfére. Vychádza sa v ňom z chápania športu ako dôležitého sociálneho a kultúrneho fenoménu (napr. Leška, 2005; Grexa, 2014), ako aj z predpokladu, že športová komunikačná sféra poskytuje dostatok impulzov na lingvistické bádanie (porov. Slančová, 2014). Konkrétnejšie, štúdia nadväzuje na výskum komunikácie trénera a hráčov staršieho školského veku v kolektívnych loptových hrách (Slančová – Slančová, 2014) a zároveň nadväzuje na výskum jazykovej situácie na východnom Slovensku (napr. Slančová – Sokolová, 2011), a to aj v športovej komunikačnej sfére (porov. Slančová, 2013).

Materiál na analýzu poskytla bakalárska záverečná práca A. Kačmárovej (2012), ktorá v nej analyzovala spôsob oslovovania a personálnej referencie v jazykovom prejave trénera futbalového družstva žiakov v obci Demjata v sezóne 2011/2012 v období po skončení súťažnej časti. Naším cieľom je využiť tento veľmi zaujímavý a do istej miery kuriózný jazykový materiál na analýzu podoby slovenčiny, ktorá sa v ňom vyskytuje, a to z hľadiska dvoch sociolingvistických teórií – teórie komunikačných registrov a stratifikačnej teórie, ako aj sociolingvisticky podmienenej časti teórie lexikálnej motivácie.

2 Teória komunikačných registrov, stratifikačná teória jazyka a teória lexikálnej motivácie ako východiská analýzy

Teoretický základ analýzy tvoria tri teoretické prístupy: teória komunikačného registra, stratifikačná teória a teória lexikálnej motivácie. Predstavíme ich v podobe základných téz.

Východiskom teórie komunikačného registra (napr. Slančová – Slančová, 2012) je koncept sociálnej inštitúcie ako relatívne stáleho, v danom spoločenstve či v skupine uznávaného súboru predpisov a noriem. Komunikačný priestor príslušný sociálnej inštitúcii tvorí inštitucionálnu komunikačnú sféru. V príslušných komunikačných sférach sa ustálil preferovaný spôsob verbálneho a neverbálneho správania. Konvencionalizované jazykové a parajazykové správanie preferované v komunikačnej sfére prislúchajúcej sociálnej inštitúcii je makrosociálny komunikačný register. Na dynamické aspekty fungovania sociálnej inštitúcie, predstavované sociálnymi rolami, ako aj na také sociálne javy, ako je sociálny status a sociálna vzdialenosť, sa viaže preferované konvencionalizované jazykové a parajazykové správanie – mikrosociálny komunikačný register.

V súvislosti so športovou komunikáciou vychádzame z nasledujúcej štruktúry: športu ako sociálnej inštitúcii prislúcha športová komunikačná sféra. Preferovaný spôsob jazykového a parajazykového správania uplatňovaný v športovej komunikačnej sfére je športový (makrosociálny) komunikačný register. Preferovaný spôsob jazykového a parajazykového správania trénera, ktorý sa ním stáva reprezentantom sociálnej roly, je trénerský

(mikrosociálny) komunikačný register. Ten sa uplatňuje v sledovanom žánri, ktorým je tréningový dialóg, realizujúci sa v konkrétnej komunikačnej situácii sledovaného tréningu.

Druhý z teoretických prístupov uplatňovaných v tejto štúdií predstavuje koncepcia stratifikácie slovenčiny J. Horeckého rozpracovaná vo viacerých prácach D. Slančovej a M. Sokolovej (Slančová – Sokolová, 2011¹). Stratifikáciu súčasnej slovenčiny predstavenú v citovaných prácach chápeme ako kontinuum variet: spisovnej, bežnej štandardnej variety, subštandardných variet a nárečových variet, vnútorne štruktúrovaných na nárečové a nadnárečové (interdialektové) javy. V uvedenom kontinuu variet sú jeho jednotlivé súčasti geograficky diferencované podľa tradičných dialektových makroareálov: pracuje sa s tromi variantmi bežnej štandardnej variety: západoslovenským, stredoslovenským a východoslovenským, s tromi subštandardnými varietami: západoslovenskou, stredoslovenskou a východoslovenskou, podobne je to s nárečovými varietami.

Napokon sa pre nás stala východiskovou aj teória lexikálnej motivácie, v tej podobe, ktorej základy položil J. Furdík a rozpracoval M. Ološtiak (Ološtiak, 2011), konkrétne, jej extralingválne typy, presnejšie, registrová, teritoriálna a sociolektická motivácia. V týchto konceptoch sa výrazne uplatňuje sociolingvistický prístup v hierarchizácii lexikálnych motivácií, čo prispieva k úsiliu na teoreticky prepracovanej báze uchopiť lexikálnu stránku jednotlivých komunikačných registrov.

3 Charakteristika výskumnej vzorky

V štúdií analyzujeme dve tréningové jednotky v trvaní každej z nich približne 50 minút. Z tréningových jednotiek bol vyhotovený videozáznam dynamickou videokamerou a zároveň zvukový záznam pomocou diktafónu, ktorý mal tréner zavesený na krku pod vrchným oblečením. Jazykový prejav (spolu s poznámkami o neverbálnom prejave) bol transkribovaný transkripčným a kódovacím nástrojom CHAT v systéme CHILDES (porov. <http://childes.talkbank.org/>). Na ukážku uvádzame dva úryvky transkribovaného materiálu):²

Ukážka 1:

- *TRE: hraj hraj hraj pod' vyššie pod' hore.
- *TRE: ňe ruky v kešeňi ci pánečku.
- %com: tichším hlasom.
- *TRE: Maťej dze maš hrača?
- *TRE: a s kym tu stojíš ic choc vyšej.
- *TRE: tam maš na druhej pytaj sebe krič.
- *TRE: ta co je?
- *TRE: Matuš kemu ši dal loptu?
- *HRA: som chcel Maťovi.
- %act: hráč ide k trénerovi.
- *TRE: ľen še ňešmej do frasa naco to tu robime pre srandu to tu robime?
- *HRA: hej ta co še mam ňechac xxx.
- *TRE: tu maš aha na straňe Vikiho i Marijana voľneho.
- *TRE: co ňekričíš?
- *TRE: tu maš kukac.
- *TRE: Pa:t'lo loptu pred seba ňeodkopuj ju.
- *TRE: pod' pod' naňho.
- *TRE: Roman Matej obidvojo stojice kukace naňho.
- *TRE: ic za ňim choc a opri še ľelom o nohu.
- *TRE: fauly.

¹ Tam aj ďalšia literatúra k problematike.

² Použitý bol tzv. čitateľský prepis hovoreného jazykového prejavu; *TRE = tréner, *HRA = hráč, xxx = nezrozumiteľné časti prejavu; %com = komentujúce časti, %act = činnosť relevantná z hľadiska verbálneho prejavu, %gpx = gesto.

Ukážka 2:

- *TRE: a nahram nahram nahram.
 *TRE: rost'jahňi Ma'ò.
 *TRE: na opačnu stranu to je ono.
 *TRE: Ma'fej še otočiš dozadu a tu aha Matuš ci idze.
 *TRE: keď mi to neidze dopredu otočim še dozadu.
 *TRE: fauly!
 *TRE: Mišo ňefauluj nam hračoch.
 *TRE: pod' pod' pod' na mjesta.
 *TRE: Matuš co robiš šak kľudne.
 *TRE: Marijan ku čjare ši mal isc.
 %gpx: rukou ukazuje priestor.
 *TRE: tam ši mal prjedor.
 *TRE: jasné?
 *TRE: pod' našho Marko pod'!
 *TRE: ťelom doňho skoč opri še ňebuj še ho.
 *TRE: a už še otočim a pytam loptu.
 *TRE: Pa'ťu ku čjare roscahňi to da'fej.
 %gpx: oboma rukami ukazuje dopredu.

Trénerom bol študent magisterského štúdia učiteľstva telesnej výchovy na Fakulte športu Prešovskej univerzity, ktorý pochádzal z obce Demjata a po skončení vysokoškolského štúdia v nej aj pôsobil. Hráčmi boli žiaci vekovej kategórie U 15. Na sledovanom tréningu sa zúčastnili chlapci vo veku 6 – 14 rokov pochádzajúci rovnako z obce Demjata. Samotná obec leží v juhozápadnom cípe Nízkyh Beskýd v doline rieky Sekčov 18 km od Prešova na hlavnej ceste smerom na Bardejov a má 1100 obyvateľov (<http://demjata.eu/sucasnost/>). Jazykovo patrí do areálu šarišských nárečí (porov. Buffa, 1995).

4 Charakteristika jazykového prejavu trénera v prieniku registrového a stratifikačného prístupu

Komunikácia trénera s hráčmi počas sledovaných tréningových jednotiek má znaky trénerského komunikačného registra, ako je vymedzený a charakterizovaný v práci Slančová – Slančová, 2014. Rečový prejav sledovaného trénera sa vyznačuje ilokučnou charakteristikou, ktorá kombinuje ilokučné centrum trénerského komunikačného registra s jazykovým vyjadrením³ jednotlivých komunikačných zámerov veľmi podobným základným tendenciám jazykových stvárnení komunikačných funkcií v trénerskom komunikačnom registri vôbec. V centre trénerových ilokúcií nachádzame výpovede s komunikačnou funkciou inštrukcia (*Matuš nahraj tu na druhú stranu, Pa'ťu cuvňeš do strany a chytaš loptu; zaše keď še budzeme braňic budzeme še scahovac založňici*), výzva (realizovaná väčšinou oslovením a imperatívnou podobou slovesa ísť *pod'*), vysvetlenie (*keď dostaneš loptu ty už ty už pejc minut predtym mušiš prjedorovo periferňe vidzec dze maš hrača / svojich a supera*), príkaz (*rost'jahňi Ma'ò; no podz het Matej*), upozornenie (*a máš na druhej straňe Pa'ťa; Ďuro v stredku Ďuro v stredku maš hrača*) uistenie sa (*stojime?; sme rozostaveni?*), výčitka (*Ma'fej dze maš hrača?; ňeznam im povedac?*), schválenie činnosti/pochvala (realizovaná len nasledujúcimi prostriedkami: *to je ono; pekňe, super*), otázka (*Matuš jak ich máš zarjadzenych?; ty chceš isc dze? / do branky chceš isc?*) napomenutie (*Roman vyšši cahaj tam do stredku*), kritika (*oňi už behajú ty lem chodziš a kukaš*). Podobne sa v trénerových replikách kombinujú v rýchlom slede výpovede s rozličnými ilokúciami: *a pod' vyššie / lopta id'e hore i my idzeme hore / po:dz; pod' Ma'ò za ňu / pod' pod' / to je ono*. Rovnako tréner stíšeným hlasom emocionálne komentuje aktivity hráčov (*och chlopaky; aaaaaaaa do pňaka*). Centrálné znaky trénerského komunikačného registra sú pozorovateľné aj v spôsobe realizácie

³ Ak neberieme do úvahy varietovú charakteristiku použitých jazykových prostriedkov.

oslovenia a personálnej referencie. Oslovenie je kolektívne (najčastejšie nárečovým pomenovaním *chlopaky*), skupinové (*žjaci, založníci*) aj individuálne, kombinujúce nominatívne oslovenie aj oslovenie s vokatívnyimi exponentmi v podobe rodných mien, hypokoristík, prezývok, hráčskych postov a apelatív (*Paťo/Paťu, Ďuro/Ďuri, Matuš/Matuši/Matušu, Roman, Viki, ty pňaćku*). Oslovenie sprevádza približne štvrtinu trénerských výpovedí, čo je o niečo viac, než bolo zistené pre trénerský komunikačný register vôbec (porov. Slančová – Slančová, 2014, s. 213–224). Tento údaj signalizuje blízky vzťah trénera a hráčov, podobne sa v sledovaných tréningových jednotkách vo vyššej miere vyskytli komunikačné situácie so symetrickejšim dialógom medzi trénerom a hráčmi. Trénerský komunikačný register sa prejavuje aj neverbálne, v gestike. Najpočetnejšie sú zastúpené ilustrátory a adaptéry, menej afektívne gestá, keďže tréning prebiehal v pokojnej atmosfére.⁴ Rovnako výrazným znakom trénerského komunikačného registra je registrovo motivovaná lexika, ktorá v podobe jednoslovných aj viacslovných pomenovaní má charakter termínov (napr. *útok*), profesionalizmov (napr. *ofsajd*) a slangizmov (napr. *šľapak*), ktoré sú v prejave sledovaného trénera jednak teritoriálne nemotivované, jednak teritoriálne motivované.⁵

Analýza materiálu zo stratifikačného hľadiska potvrdila fakt, ktorý bol konštatovaný vo vzťahu k iným komunikačným sféram (porov. napr. Slančová – Chabaľová, 1993), ale aj vo vzťahu k športovej komunikačnej sfére (Slančová, 2013), totiž, že v konkrétnej komunikačnej situácii hovoriaci „nasadí“ svoj verbálny prejav do jednej z variet, pričom v priebehu komunikácie toto nasadenie môže meniť. Varietou uplatňovanou vo väčšine výpovedí sledovaného trénera je východoslovenská subštandardná varieta s posunom kódu k interdialektu, resp. menej k východoslovenskému variantu bežnej štandardnej variety a spisovnej variete.

Pri určovaní charakteru jednotlivých výpovedí sme vychádzali z komplexu fonologických, morfológických a lexikálnych charakteristík bežnej štandardnej variety a jej východoslovenského variantu a východoslovenskej subštandardnej variety (Slančová – Sokolová, citované práce) a šarišských nárečí (Buffa, 1995, 2004), pričom určujúcim činiteľom boli charakter, miera a pomer výskytu spisovných a nespisovných jazykových prostriedkov v jednotlivých výpovediach. Napr. nasledujúce výpovede sme charakterizovali ako výpovede realizované východoslovenským interdialektom na báze šarišských nárečí: *poce tu šicke, no už sce tu?*; *no Matuš budze v stredku; ňe ruky v kešeňi ci pánečku; Matej dze maš hrača?*; *kukaj už ci uceknul; čom ši ňezabraňil temu žeby dal?*; *še kus pohňi!*. Väčšina výpovedí bola realizovaná východoslovenskou subštandardnou varietou, resp. v prechodnom pásme medzi východoslovenským interdialektom na báze šarišských nárečí a východoslovenskou subštandardnou varietou. Ako príklad uvádzame: *no chlopaky znace jak še hraje?* (*no, chlopaky, znace, jak, še* – nárečové formy, pričom partikula *no* je zhodná so spisovnou formou, konjunkcia *jak* s formou celoslovenskej bežnej štandardnej variety, rovnako ako tvar 3. os. sg. *hraje*), *no dajce mi jednu loptu a postavic še na mjesta chlopaky* (*no, dajce, postavic še, chlopaky* – nárečové formy, *jednu loptu, na mjesta* – spisovné formy, *mjesta* s výslovnosťou východoslovenského variantu bežnej štandardnej variety, pričom akuzatív sg. numerále *jedna – jednu* je zhodný s nárečovou formou); *no chlopaky poce sem* (*chlopaky, poce* – nárečové formy, *no* – nárečová forma zhodná so spisovnou; *sem* – spisovné vyjadrenie smeru, ktoré nie je v zhode so stavom vo východoslovenských nárečiach); *mal'i sce prisc tu al'e to je už vaš rozum oukej* (prvá časť výpovede *mal'i sce prisc tu al'e* inklinuje k nárečovým formám, druhá *to je už váš rozum oukej* vrátane anglicizmu *oukej* k

⁴ Toto delenie gest vychádza z DeVitto, 2008 (porov. aj Slančová – Slančová, 2014).

⁵ Teritoriálna motivácia je podľa M. Ološtiaka (2011, s. 30) „výsledkom prienikového princípu v jazyku, dotýka sa teritoriálnej determinovanosti lexikálnych jednotiek. Za teritoriálne motivované sa pokladajú dialektizmy, resp. regionalizmy“.

východoslovenskému variantu bežnej štandardnej variety)⁶; *dobre Matušu budzeš vzadu ako keby stoper* (aj v tejto výpovedi je prvá časť v zhode s nárečovou situáciou – *Matušu, budzeš*, pričom tvary *dobre, vzadu* sú zhodné so spisovnou varietou, druhá časť *ako keby stoper* je zhodná s východoslovenským variantom bežnej štandardnej variety). Zároveň sa v trénerovom rečovom prejave vyskytovali výpovede realizované východoslovenským variantom bežnej štandardnej variety, napr.: *v branke nie je nikto v branke ňestoji ňikto*, resp. také, ktoré boli v zhode so spisovnou varietou: *na zem Maťo spracuj ju; hraj hraj hraj pod' vyššie pod' hore; to sú jeho presné prihrávky; na opačnú stranu to je ono*.

V súvislosti s naznačeným zastúpením variet v rečovom prejave trénera si môžeme položiť otázku, čo umožňuje realizovať inštitucionálnu športovú komunikáciu menej prestížnymi varietami národného jazyka. Príčin je pravdepodobne viacero. Je to jednak predpokladaná jazyková situácia v obci.⁷ Ďalej je to sociálna blízkosť účastníkov komunikácie. Sociálnu blízkosť trénera a hráčov dokazujú tak verbálne prostriedky, ktoré používa, ale napr. aj haptika (napr. pri rozdeľovaní úloh na zdôraznenie výpovede tréner jemne chytí jedného z menších hráčov za hlavu). Rovnako majú k trénerovi blízko aj hráči: oslovujú ho rodným menom (*Lukáš ňemožem isc na ľavu zálohu?; Lukaš jaky stav?*) a tykajú mu. Ďalšiu príčinu vidíme v sociálnom charaktere futbalu ako globálneho športu,⁸ a to aj v zmysle globality vidieckeho kolektívu.

Charakter variety využívanej v trénerskom komunikačnom registri je do značnej miery určovaný práve registrovo motivovanou lexikou. Ako sme už uviedli, niektoré z registrovo motivovaných lexém športového komunikačného registra použitých v rečovom prejave sledovaného trénera sú motivované aj teritoriálne. Je ich však menej než tých, ktoré sa nevyznačujú teritoriálnou motivovanosťou. Pomer medzi teritoriálne nemotivovanými a motivovanými lexikálnymi prostriedkami športového komunikačného registra v nahrávke č. 2. sledovaného tréningu je zachytený v nasledujúcom prehľade:

Registrovo motivovaná a teritoriálne nemotivovaná lexika:⁹

hrať (13), *hráč* (12), *lopta* (10), *ofsajd* (7), *ísť vyššie* (5), *na zem* (5), *obranca* (4), *stopér* (4), *záložník* (4), *brankár* (3), *čiara* (3), *ísť hore* (3), *obrana* (3), *bránka* (2), *cez nohy* (2), *faul* (2), *hore* (2), *kričať* (2), *kuželka* (2), *mať (obrancu)* (2), *nahrať* (2), *oprieť sa* (2), *pas* (2), *päťka* (2), *prihrať* (2), *prihrávka* (2), *roztiahnuť* (2), *spracovať* (2), *stredný obranca* (2), *šírka* (2), *telo* (2), *voľný (hráč)* (2), *vpredú* (2), *vyššie* (2), *vzadu* (2);

lexika s výskytom (1): *brániť, brať, cestovať, cúvnuť do strany, dať nazad, dorastenec, dostať loptu, doviest (loptu), faulovať, hrať v obrane, ihrisko, ísť na niekoho, kľučka, kontrolovať, ľavá obrana, ľavá záloha, otočiť sa, počas, polka, postaviť, postaviť sa, postriedať, pravá obrana, pravá záloha, pravidlá, pred seba, priestor, pýtať, pýtať loptu, rozlišovačky, rozohrať, rozohrávať, zostaviť, strana, súper, šľapák, tlačiť, tlačiť hore, útočník, útok, záloha, zápas, žltá karta*.

Registrovo a teritoriálne motivovaná lexika:

stredok (9), *isc vyšej* (5), *čara* (3), *pulka* (3), *pytac sebe* (3), *isc hore* (2), *stracic loptu* (2), *ucekac* (2), *zobrac* (2);

lexika s výskytom (1): *bavic še, braňic, braňic še, byc vzadu, cahac, cahac vyšši, dac loptu, isc dopredu, isc na (niekoho), kontrolovac sebe, kričec, ľitac, mac, odkopnuc, odkopovac, oprec še telom, potrimac, prihrac, prihravac, rostľukac še, scahnuc še (aj stiahnuc še), scahovac še, vracic nazad, vybehnuc vonka, zaradzic, zobrac loptu, zostac*.

⁶ Do úvahy berieme aj zvukovú realizáciu trénerovej výpovede s posunutým prízvukom a redukovanou kvantitou.

⁷ Na ktorú usudzujeme aj zo zachyteného jazykového prejavu hráčov.

⁸ Futbal je kolektívna loptová hra, ktorá je považovaná za najpopulárnejší šport na svete. Futbal hrá pravidelne najmenej 240 miliónov ľudí vo viac ako 220 krajinách sveta. Dôvodom jeho popularity sú jednoduché pravidlá a minimálna náročnosť na vybavenie. (<http://sk.wikipedia.org/wiki/Futbal>)

⁹ V zátvorke je uvedená početnosť výskytu, pomenovania uvádzame bez ohľadu na výslovnosť.

Teritoriálne nemotivovaných lexikálnych prostriedkov bolo celkovo 162, motivovaných 59, teda registrovo motivovaných a zároveň teritoriálne nemotivovaných pomenovaní je takmer trikrát viac než registrovo a teritoriálne motivovaných pomenovaní. Za zmienku stojí teritoriálne nemotivovaný výskyt registrovo motivovaného spisovného pomenovania *lopta*, pomenujúceho ústredné náčinie futbalovej hry. Pomenovanie *lopta* bolo frekvenčne na treťom mieste výskytu registrovo motivovanej lexiky, no ani raz sa nevyskytlo vo svojej nárečovej podobe, a to ani vo výpovediach, v ktorých mali prevahu nárečové formy, napr.: *no # a oni straca loptu a ty ked straciš loptu ta co?*

Osobitne sme analyzovali výskyt rozličných tvarov verba *ísť*, ktoré je najfrekventovanejším verbom trénerského komunikačného registra v kolektívnych loptových hrách a zároveň je centrálnym pohybovým verbom športového komunikačného registra (porov. Slančová – Slančová, 2014, s. 156). Porovnali sme početnosť nárečových a spisovných tvarov tohto verba (tabuľka 1):

nárečové tvary verba <i>ísť</i>	početnosť	spisovné tvary verba <i>ísť</i>	početnosť
isc/prisc	9		
idzem/ňeidzem	3		
idze/ňeidze	6	id'e	2
idzeme	1		
išol	2		
ňeprišol	1		
pujdzješ	1		
pujdzcece	1		
ic	1		
poc	10	pod'	52
		pod'me	2
poce	2		
choc	1		
	38		56

Tabuľka 1 Frekvencia nárečových a spisovných tvarov verba *ísť* v nahrávke č. 2

Aj v tomto prípade bolo vyššie zastúpenie spisovných tvarov, a to hlavne vďaka tvaru 2. osoby sg. imperatívu *pod'*. Tento tvar, ktorý je prototypovým tvarom trénerského komunikačného registra, pokladáme za slovnodruhovo prechodný, výrazne smerujúci k interjekcii (porov. Slančová – Slančová, 2014, s. 159). Ostatné tvary slovesa *ísť*, okrem tvaru 3. os. sg. prézenta *ide* a 1. os. pl. imperatívu *pod'me* majú nárečové podoby (*isc/prisc*, *idzem/ňeidzem*, *idze/ňeidze*, *idzeme*, *išol*, *ňeprišol*, *pujdzješ*, *pujdzcece*, *ic*, *poce*, *choc*). Domnievame sa, že tak verbálno-interjekciálny charakter, ako aj centrálné registrové postavenie imperatívneho tvaru *pod'* sú príčinou jeho absolútnej frekvenčnej prevahy v spisovnej podobe *pod'* (52) oproti nárečovej podobe *poc* (10). Posun v kóde možno pozorovať v nasledujúcich výpovediach, ktorých kľúčovým výrazovým prostriedkom sú tvary slovesa *ísť*: *a pod' vyššie / lopta id'e hore / i my idzeme hore / po:c*. Táto trénerova replika je z hľadiska varietovej charakteristiky symetrická: prvé dve výpovede sú realizované spisovnou varietou: *a pod' vyššie / lopta id'e hore*, druhé dve v obrátenom poradí nárečovou: *i my idzeme hore / po:c*.

4 Závěry

Predchádzajúce pozorovania nás vedú k záverečnému konštatovaniu, že prienik sociolingvistických pohľadov (v našom prípade to bola registrová teória, stratifikačná teória a teória lexikálnej motivácie v jej sociolingvistickej časti registrovej a teritoriálnej motivácie) umožňuje presnejšie vymedziť varietovú podstatu jazykového prejavu. Konkrétne, registrovo dominantné prostriedky sa stávajú determinantmi fungovania príslušnej variety určovanej komplexom zvukových, lexikálnych a gramatických javov. Ukazuje sa, že je to práve registrovo motivovaná lexika na báze spisovnej a bežnej štandardnej variety, ktorá v kontexte (inter)dialektovej fonológie a (častočne) morfológie udržiava rečový prejav vo sfére subštandardnej variety a „nedovolí“ hovoriacemu (trénerovi) v úplnosti prepnúť kód do oblasti dialektu (interdialektu). Registrovo motivovaná lexika sa tak stáva systemizačným činiteľom varietovej performancie.

Literatúra:

- BUFFA, F. (1995): *Šarišské nárečia*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- BUFFA, F. (2004): *Slovník šarišských nářečí*. Prešov: Náuka.
- DeVITTO, J. (2008): *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada.
- Futbal*. [Cit. 2017-09-10.] Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Futbal>
- GREXA, J. (2014): Šport, sociálna integrita, národná identita a medzinárodné porozumenie. In: *Spoločenský význam športu*. Slovenský olympijský výbor, s. 25–28. [Cit. 2017-09-10.] Dostupné na internete: <<https://www.olympic.sk/userfiles/files/Publikacie/spolocensky-vyznam-sportu-zbornik-19975.pdf>>
- KAČMÁROVÁ, A. (2012): *Komunikácia v športe*. Bakalárska práca. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- LEŠKA, D. (2005): *Sociológia športu*. Bratislava: ICM Agency.
- OLOŠTIAK, M. (2011): *Aspekty teórie lexikálnej motivácie*. Prešov: Filozofická fakulta PU v Prešove.
- SLANČOVÁ, D. (2013): Variety hovorenej podoby slovenčiny na východnom Slovensku v trénerskom mikrosociálnom komunikačnom registri. In: M. Imrichová – J. Kesselová (eds.): *Jazyk je zázračný organizmus... Metamorfózy jazyka a jazykovedy*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 200–214.
- SLANČOVÁ, D. (2014): Komunikácia v športe v prieniku lingvistík. In: J. Kesselová – M. Imrichová – M. Ološtiak (eds.): *Registre jazyka a jazykovedy (I)*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 37–43.
- SLANČOVÁ, D. – CHABAĽOVÁ, J. (1993): Reč prešovských vysokoškolákov a jej kontexty. In: F. Ruščák (ed.): *Text a kontext*. Prešov: Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika, s. 105–116.
- SLANČOVÁ, D. – SLANČOVÁ, T. (2014): *Reč pohybu, autority a súdržnosti. Pragmatická analýza trénerského komunikačného registra v komunikácii s hráčmi kolektívnych loptových hier staršieho školského veku*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta športu.
- SLANČOVÁ, D. – SOKOLOVÁ, M. (2011): Návrat k varietám hovorenej podoby slovenčiny na východnom Slovensku po pätnástich rokoch. In: M. Ološtiak – M. Ivanová – D. Slančová (eds.): *Vidy jazyka a jazykovedy. Na počesť Miloslavy Sokolovej*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 341–357.
- Súčasnosť*. [Cit. 2017-09-10.] Dostupné na internete: <http://demjata.eu/sucasnost/>

Summary

Sports Communication in Overlapping Sociolinguistic Perspectives

The paper analyzes speech performance of the coach of the football team of the older-school age boys in the East Slovakian village of Demjata during two training units. The analysis is based on the

authentic video and audio records of the coach's speech and their transcripts. Theoretically, the study is based on the sociolinguistic theories of register, stratification and lexical motivation. Illocutionary centre of coach's speech, addressing and the way of personal reference are in coincidence with the prototypical qualities of coach-communicative register. The main variety used in the coach's speech performance is the East-Slovak sub-standard variety with the code-shifting towards inter-dialect and (less) towards East-Slovak variant of common standard variety. Lexicon based on the register motivation (on the basis of standard and common standard Slovak) keeps the coach's speech in the area of sub-standard variety and does not allow switching the code to inter-dialect or dialect. Lexicon based on register motivation thus becomes the systematizing phenomenon of variety performance.

Štúdia vznikla ako súčasť riešenia projektu VEGA 1/0164/15 Interdisciplinárna analýza športového komunikačného registra a je venovaná doc. PhDr. Ladislavovi Bartkovi, CSc.